

РОЗДІЛ 2. РОЗБУДОВА ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ УКРАЇНСЬКОЇ ОСВІТИ

УДК 378.147

Баранова Лілія

ФОРМУВАННЯ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ВІДКРИТОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті проаналізовані види, форми і методи навчання, що сприяють формуванню кроскультурній компетентності студентів у відкритому освітньому просторі. Особливу увагу приділено академічному, знаково-контекстному і міжкультурному видам навчання, а також можливості їх взаємодії та взаємодоповнення.

Ключові слова: міжкультурна комунікація, кроскультурна компетентність, академічне, знаково-контекстне, міжкультурне навчання.

Постановка проблеми. Інтеграційні процеси відкритого освітнього простору сприяють розширенню інтернаціональних контактів. Все більше студентів нині беруть участь у міжнародних стажуваннях, що вимагає від них знання як мовних, так і поведінкових кодів у спілкуванні з людьми різних національностей, а також уміння представляти себе і свою культуру в процесі міжкультурної комунікації. Це визначає необхідність формування відповідної кроскультурної компетентності, яка є результатом кроскультурної підготовки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані з кроскультурною компетентністю, досліджували Д. Беррі, Р. Дасен, Я. Пуртінг, М. Сегалл, Г. Тріандіс, І. Іванов, Т. Колосовська, Т. Лаврова та ін. Однак, зважаючи на інтеграцію України в європейський освітній простір, це питання потребує висвітлення з точки зору сучасних освітніх технологій.

Метою статті є ознайомлення читача з основними особливостями формування кроскультурної компетентності студентів у відкритому освітньому просторі.

Виклад основного матеріалу. Для формування кроскультурної компетентності, як справедливо зауважує Т. Колосовська, необхідно використовувати різні форми навчання: академічне, знаково-контекстне, міжкультурне, а також розглядати можливості їх імплікації, як взаємодії і взаємодоповнення цих видів навчання в ВНЗ, націлене на їх гармонізацію у процесі формування кроскультурної компетентності.

Розглянемо названі види навчання докладніше. Однією з основних цілей навчання іноземної мови у ВНЗ є формування у студентів комунікативної компетентності високого рівня, наближеного до рівня освіченого носія мови.

Крім того, необхідним видається оволодіння студентами іноземною мовою як системою переструктурованої мовної свідомості і формування умінь прийняття культурно мовної особистості інофона.

Сутністю академічного навчання є взаємодія викладача і студентів, що трактується як спеціальним чином (інституційно) організований, планомірний і систематичний процес, у ході якого здійснюється засвоєння студентами іншомовного, когнітивного та соціокультурного досвіду.

Академічне навчання іноземної мови в педагогічному вузі передбачає, крім того, збалансованість прагматичних і педагогічних аспектів, зокрема: формування загальної компетенції студентів, що обумовлює спілкування з іншою лінгвоетнокультурою; формування лінгвістичної компетенції студентів; розвиток соціолінгвістичної компетенції; формування прагматичної компетенції тощо.

Таким чином, спрямованість навчальних дій викладача під час навчання іноземних мов детермінується не тільки формуванням комунікативної здатності студентів, а й їх вторинної мовної свідомості, як складової

вербально-семантичного мовного рівня особистості, а також вторинного когнітивної свідомості як результату підключення студента до когнітивного, тезаурсного рівня. Для реалізації цієї мети академічне навчання структурується з урахуванням наступних принципів: оволодіння усіма аспектами іншомовної культури через спілкування; взаємопов'язаного навчання усіх аспектів іншомовної культури; моделювання з утримання аспектів іншомовної культури; управління навчальним процесом на базі його квантування і програмування; системності; індивідуалізації; розвитку мовної активності; функціональності; новизни [2].

Академічне навчання іноземним мовам в педагогічному вузі реалізується в двох основних видах навчальної діяльності студентів – на аудиторних заняттях і під час самостійної творчої роботи. Аудиторні заняття мають на меті формування у студентів основних рис вторинної мовної особистості, що роблять її здатною до адекватної соціальної взаємодії в різних ситуаціях, і складових сукупності трьох взаємопов'язаних компонентів: прагматичного, педагогічного та когнітивного. Успішна реалізація цієї мети можлива за умови адекватного взаємозв'язку цих компонентів і вибору відповідних методів і форм академічного навчання.

Формування кроскультурної компетентності студентів на аудиторних заняттях передбачає відбір змісту в чотирьох аспектах: культурологічному, лінгвістичному, соціокультурному й педагогічному. Відповідно, компонентами змісту будуть інокультурні факти, мовні та мовленнєві одиниці, зразки спілкування й поведінки в умовах діалогу культур, теми і дискурси професійно-педагогічного напрямлення. Самостійна творча робота студента має на меті повторення і систематизацію пройденого матеріалу на основі виконання творчих робіт. Найбільш ціленаправленими нам представляються наступні види самостійної творчої роботи студентів: інтерпретація культурних схем (моделей), розробка міжкультурних проектів, побудова «ідейних систем» і колажів.

Академічне навчання є основною сферою формування кроскультурної компетентності студентів в теоретичних і практичних складових. Знаково-контекстне навчання має на меті послідовне моделювання в формах навчальної діяльності студентів цілісного змісту і умов їх майбутньої професійної діяльності.

Крім того, знаково-контекстне навчання забезпечить зв'язок теоретичних знань, отримуваних студентами на лекційних заняттях, у процесі самостійної роботи і практичної реалізації цих знань на заняттях з розвитку усного та писемного мовлення.

Сутність концепції знаково-контекстного навчання полягає у відтворенні предметного й соціального змісту професійної діяльності, моделюванні систем відносин, характерних для даного виду діяльності. Екстраполяція знаково-контекстного навчання на область професійно-педагогічної підготовки у сфері іноземних мов і культур передбачає формування у студентів наступних умінь:

- аналізу і створення педагогічних ситуацій (моделюють «Входження в іншу культуру»);

- інтерпретації соціокультурної, країнознавчої та лінгвокраїнознавчої інформації (характеризують звичаї, особливості етикету представників інокультури; презентації особливостей двох культур і параметрів міжкультурної комунікації навчаючих);

- побудови мовного висловлювання під час спілкування з представниками інокультури [2].

Знаково-контекстне навчання може бути реалізовано з урахуванням наступних принципів:

- професійної спрямованості цілісного освітнього процесу у ВНЗ, що означає, що вибір культурних моделей побудови освітнього процесу повинен здійснюватися з урахуванням досвіду студентів в реалізації різних культурних і субкультурних практик і повинен бути орієнтований на засвоєння

студентами цінностей педагогічної діяльності в рамках психологічного, педагогічного та лінгвістичного блоків;

– індивідуалізації та диференціації, що передбачає створення умов у ході освітнього процесу, необхідних для реалізації всіх властивостей людської індивідуальності у процесі міжособистісної та міжкультурної комунікації, а також обліку індивідуальних особливостей студентів, об'єднаних у групи для спільної комунікативної діяльності за встановленими ознаками;

– культурної детермінації професійно-педагогічної підготовки, як пріоритетного забезпечення підготовки та самореалізації студентів в умовах полікультурного соціуму і міжкультурної комунікації з урахуванням відповідності та узгодженості потреб педагогічної теорії і практики, культурних і субкультурних процесів в соціумі і особливостей міжкультурного спілкування [2].

Основною формою організації знаково-контекстного навчання, як вважає А. Вербицький [1], є ділова гра. Ділова гра в процесі формування кроскультурної компетентності дозволяє задати в навчанні предметний і утримуючий контексти майбутньої професійної діяльності, тим самим змодельовати більш адекватні в порівнянні з традиційним навчанням умови формування особистості фахівця.

У діловій грі, в умовах спільної діяльності кожен студент набуває навиків соціальної взаємодії, ціннісні орієнтації й установки, властивої фахівцям.

Мотивація, інтерес і позитивні емоції учасників ділової гри обумовлюють широкі можливості для організації цілеспрямованої діяльності для досягнення результату, продуктивного спілкування і взаємодії, для розвитку професіонального творчого мислення.

Ділова гра сприяє зняттю демобілізуючої напруженості, скутості, рішучості й наростання мобілізуючої напруженості на основі посилення інтересу до ігрового процесу.

На підставі досліджень А. Вербицького ми виділили п'ять принципів конструювання ділової гри:

- 1) принцип імітаційного моделювання конкретних умов і динаміки комунікативного акту;
- 2) принцип ігрового моделювання змісту і форм навчання;
- 3) принцип спільної діяльності студентів в процесі формування кроскультурної компетентності;
- 4) принцип діалогічного спілкування;
- 5) принцип проблемності імітаційної моделі [1].

Ділова гра у процесі формування кроскультурної компетентності у студентів педвузу дозволяє реалізувати наступні функції:

- 1) соціалізуючу: через гри відбувається включення студента в систему професійних і загальних відносин;
- 2) міжкультурну: гра сприяє засвоєнню загальнокультурних цінностей і норм інших культур;
- 3) функцію самореалізації: гра дозволяє побудувати і перевірити проект зняття конкретних комунікативних труднощів в практиці спілкування і виявити недоліки досвіду комунікативного спілкування;
- 4) комунікативну: у процесі справної гри освоюються правила і норми побудови комунікативного акту;
- 5) діагностичну: гра виявляє у комунікативному акті інтелектуальні, творчі, емоційні прояви студентів, а також їх здібності, самовираження й самоствердження;
- 6) функцію корекції: ділова гра сприяє внесенню позитивних змін і / або доповнень до структури особистісних показників студентів [1].

Висновки. Таким чином, проаналізовані вище види, форми і методи навчання надають широкі можливості розвитку кроскультурної компетенції студентів, необхідної для спілкування й ефективної діяльності в умовах відкритого освітнього простору.

Список використаних джерел

1. Вербицький А.А. Активне навчання у вищій школі: контекстний підхід / А.А. Вербицький. – М. : Просвітництво, 1991. –314с.

2. Колосовская Т.А. Кросс-культурное образование в педагогическом вузе: теоретические и прикладные аспекты / Т.А. Колосовская. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу до ресурсу : <http://shgpi.edu.ru/biblioteka/katfree/135.pdf>.

Баранова Лилия. ФОРМИРОВАНИЕ КРОСС-КУЛЬТУРНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ СТУДЕНТОВ В ОТКРЫТОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

В статье проанализированы виды, формы и методы обучения, способствующие формированию кросскультурной компетентности студентов в открытом образовательном пространстве. Особое внимание уделено академическому, знаково-контекстному и межкультурному видам обучения, а также возможности их взаимодействия и взаимодополнения.

Ключевые слова: межкультурная коммуникация, кросскультурная компетентность, академическое, знаково-контекстное, межкультурное обучение.

Baranova Liliya. FORMING CROSS-CULTURAL COMPETENCY OF STUDENTS IN OPEN EDUCATIONAL SPACE

Author analyzes the types, forms and methods of teaching that contribute to the formation of cross-cultural competence of students in an open educational space. Particular attention is paid to academic, sign-contextual and intercultural learning, as well as the opportunities for their interaction and complementarity.

Key words: cross-cultural communication, cross-cultural competence, academic, sign-contextual, intercultural learning.